

**ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ
ΓΟΡΤΥΝΟΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΕΩΣ
ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ**

«ΕΜΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΛΛΟΙ».

*Προσέγγιση τοῦ ζητήματος τοῦ σύγχρονου πλουραλισμοῦ
μὲ ὁδοδείκτη τίς κατευθύνσεις τοῦ Ἀποστόλου Παύλου
στὴν Α' πρὸς Κορινθίους.*

Ομιλία στὸν Πανηγυρικό Ἑσπερινό τῆς ἑορτῆς
τοῦ Ἁγίου Ἐνδόξου καὶ Πανευφήμου ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
(Κόρινθος, 28-6-2024)

1. Εἰσαγωγή.

Μακαριώτατε Πάτερ καὶ Δέσποτα, Ἀρχιεπίσκοπε Ἀθηνῶν καὶ
πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Ἱερώνυμε,
Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα Κορίνθου, Σικυῶνος, Ζεμενοῦ, Ταρσοῦ
καὶ Πολυφέγγους κ. Διονύσιε,
Σεβασμιώτατοι καὶ Θεοφιλέστατοι Ἅγιοι Ἀρχιερεῖς,
Πανοσιολογιώτατοι καὶ Αἰδεσιμολογιώτατοι Πατέρες,
Ὅσιώτατοι Μοναχοὶ καὶ Μοναχές,
Ἐντιμώτατοι Ἀρχοντες τοῦ τόπου
καὶ Στρατιωτικοὶ ταγοί,
Εὐλογημένε λαὸ τοῦ Θεοῦ,

Χαίρετε ἐν Κυρίῳ!

Ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα τῶν Ἁγίων Πρωτοκορυφαίων Ἀποστόλων
Πέτρου καὶ Παύλου μᾶς συνήγαγε καὶ πάλι στὰ ἱερὰ σκηνώματα
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κορίνθου. Ἦρθαμε προσκυνητὲς τῶν ἁγίων
βημάτων τοῦ Ἀποστόλου Παύλου στὴν πόλη, ποῦ τόσο καρδιακὰ
ἀγάπησε καὶ στὴν ὁποία ἔζησε, ἐργάστηκε, δίδαξε καὶ ἱερούργησε
πλέον τοῦ ἑνὸς καὶ ἡμίσεως ἔτους καὶ πρὸς τὴν Ἐκκλησία, τῆς
ὁποίας ἀπέστειλε τίς περίφημες Ἐπιστολές του πλήρεις Χάριτος καὶ
Πνεύματος Ἁγίου, μνημεῖα ἀληθοῦς θεολογίας ἀλλὰ καὶ ἐν Χριστῷ

όδοδεΐκτες τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων ἀνὰ τοὺς αἰῶνες. Σήμερα στὸ ἴδιο τὸ βῆμα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου παίρνουμε ἐμεῖς τὴν ἱερὰ σκυτάλη τοῦ λόγου, διὰ τῆς σεπτῆς εὐλογίας τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Ἰερωνύμου. Ἀξιολογοῦμε τὴν τιμὴ ὡς ἀπροσμέτρητη, τὴν εὐθύνη βαρύτερη, μὰ καὶ τὴν χαρὰ τῆς σκιρτώσης καρδίας μας -γιὰ τὴν τοιαύτη καὶ τοσαύτη εὐλογία- ἀπερίγραπτη καὶ ἄφατη. Εὐχαριστοῦμε ἐκ βαθείας εὐγνώμονος υἱκῆς καρδίας τὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπό μας, ὅσο καὶ τὸν οἰκεῖο Μητροπολίτη, καὶ παρακαλοῦμε γιὰ τὶς σεπτές εὐχές τους, ὅπως παρακαλοῦμε καὶ γιὰ τὶς προσευχές ὅλων Σας, ὥστε τὰ λεγόμενά μας νὰ ἀρέσουν στὸν Χριστό, κατορθώνοντας ἔστω καὶ κατ' ἐλάχιστον νὰ ἀποπνέουν τὴν Ἄκτιστο Χάρη τοῦ καὶ νῦν μεθ' ἡμῶν παρόντος Ἁγίου Ἀποστόλου Παύλου.

2. Τὸ παράλληλο πρὸς τὴν σύγχρονη πραγματικότητα συγκρητιστικὸ περιβάλλον τῆς πρωτοχριστιανικῆς κοινότητος τῆς Κορίνθου.

Τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἡ Κόρινθος ἦταν πρωτεύουσα τῆς Ἀχαΐας καὶ σημαντικότερο ἐμπορικὸ κέντρο. Ξεπερνοῦσε σὲ σημασία ὅλες τὶς παλαιές ἑλληνικὲς πόλεις, ἔτσι ὥστε νὰ ἀνταγωνίζεται καὶ αὐτὴ τὴν Ἀλεξάνδρεια. Τὸ ἐμπόριο ἀνθοῦσε, ἡ χαλκουργία ἐφημίζετο, τὸ πλούσιο ἔδαφος τῆς Κορίνθου συνέβαλλε καὶ αὐτὸ στὴν ἐνίσχυση τῆς οἰκονομικῆς εὐρωστίας. Μιὰ πολύγλωσση, πολυθεϊστικὴ καὶ κοσμοπολίτικη κοινωρία διακινουσε ἐλεύθερα ἀγαθὰ καὶ ιδέες καὶ συνιστοῦσε προορισμὸ γιὰ περιηγητές, ἐμπόρους καὶ ναυτικούς ἀπὸ ὅλες τὶς περιοχές τῆς Μεσογείου¹. Οἱ Στωϊκοὶ καὶ οἱ Ἐπικουριοὶ φιλόσοφοι μὲ τὶς θέσεις καὶ ἀπόψεις τους, ἀλλὰ καὶ κάθε φιλοσοφικὸς λόγος ἀσκοῦσε τὴν δική του ἐπιρροή². Τὰ λιμάνια τῆς Κορίνθου κόμιζαν ἐπιπλέον, φυσικῶ τῶ τρόπῳ, ἔντονη καὶ τὴν θρησκευτικὴ πολυποικιλία. Σύμφωνα μὲ τὶς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων³ ὑπῆρχε ἰουδαϊκὴ κοινότητα. Ταυτοχρόνως, οἱ Σῦροι ἔφεραν τὴν Ἀστάρτη καὶ τὸν Μέλκαρτ, οἱ Φρυγες τὸν Ἄττι καὶ τὴν Κυβέλη, οἱ Αἰγύπτιοι τὴν

---

¹ C. STENSCKE, "The Attractiveness of Early Christian Communities: The Community of Corinth in the Mirror of Greek-Roman Societies", *NovT* 48 (2006), σ.σ. 91-96.

² ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ, «Περὶ Στωϊκῶν ἐναντιωμάτων», *Ἠθικά* 1034BC

³ Πράξ, 18, 1-6.

Ἰσιδα, τὸν Ὅσιρι καὶ τὸν Σέραπι⁴. Ὁ θρησκευτικὸς συγκρητισμὸς στὴν ἔκταση καὶ τὴν ἔντασή του ἦταν ἀπερίγραπτος μὲ ἀναρίθμητα ἱερὰ ἀφιερωμένα σὲ ἀναρίθμητες λεγόμενες θεότητες⁵. Ἰδιαίτερα δὲ ἐτιμᾶτο ἡ Πάνδημος Ἀφροδίτη, τῆς ὁποίας ὁ περίφημος ναὸς πάνω στὴν Ἀκροκόρινθο εἶχε κατὰ τὸν Στράβωνα χίλιες ἱερόδουλες⁶. Ἡ «πορνεία» ἦταν ἱερὴ καὶ οἱ ἱερόδουλες ἀπολάμβαναν ἐξόχου τιμῆς, πλούτου καὶ προνομίων μὲ ιδιαίτερες τιμητικὲς θέσεις στὸ θέατρο. Ὡς ἀποτέλεσμα τῆς λατρείας αὐτῆς, ἡ ἔκλυση τῶν ἠθῶν ἦταν παροιμιώδης μὲ ὅ,τι ποικίλως νοσηρὸ αὐτὸ σήμαινε. Μιὰ ἄλλη ἀξιοπρόσεκτη πτυχή τοῦ θρησκευτικοῦ πλουραλισμοῦ τῆς ἐποχῆς ἦταν ἡ αὐτοκρατορικὴ λατρεία, ὡς ὄργανο συνοχῆς τῶν διαφορετικῶν ὑπηκόων τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, μὲ ναὸ ἀφιερωμένο στὴν Ὀκταβία, τὴν ἀδελφὴ τοῦ Αὐγούστου καὶ τέταρτη κατὰ σειρὰ σύζυγο τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου⁷. Αὐτὴ ἡ κραυγαλέα ἀκρότης καταδεικνύει τὴν ἀνάγκη τῆς τότε αὐτοκρατορικῆς καθεστηκυίας τάξης νὰ βρῆ σημεῖο ἐνοποιήσεως γιὰ τοὺς ὑπηκόους τῆς. Εἶναι προφανές, ὅτι ὁ πλοῦτος, τὸ ἐμπόριο, οἱ κατασκευαστικὲς συντεχνίες, ἡ ναυτιλία, ἡ ἀγροτικὴ οἰκονομία, οἱ ἀθλητικοὶ ἀγῶνες συνιστοῦσαν ἓνα χαοτικὸ περιβάλλον, τὸ ὁποῖο δὲν συνεργοῦσε στὴν κοινωνικὴ συνοχή, ἀλλὰ ἀντίθετα, γιὰ νὰ συντηρηθῆ ἀπαιτοῦσε μία κοινωνικὴ διαστρωμάτωση, στὴν ὁποία ἀφθονοῦσαν οἱ δούλοι καὶ οἱ πτωχοί, ἀφήνοντας τὴν οἰκονομικὴ εὐρωστία τῆς πόλης νὰ μοιράζεται πλουσιοπάροχα στὰ πολυτελῆ ἐρμάρια τῶν ὀλίγων ἰσχυρῶν πλουσιῶν.

Ἡ Ἑλληνορωμαϊκὴ ἐποχὴ τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων εἶναι εὐρέως ἀποδεκτό, ὅτι παρουσιάζει σαφεῖς ὁμοιότητες μὲ τὴν ἐποχὴ μας⁸. Ἡ σύγχρονη μετακίνηση πληθυσμῶν κυρίως ἀπὸ τὴν Ἀσία καὶ τὴν Ἀφρικὴ πρὸς τὴν Δύση, ἡ ταχύτατη διακίνηση τῆς πληροφορίας καὶ τῶν πάσης φύσεως ἰδεῶν, καθὼς καὶ ἡ εὐκολὴ προσέγγιση μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν λαῶν μέσω τῆς ψηφιοποιήσεως, τοῦ διαδικτύου καὶ τῆς ποικίλης τεχνολογίας ἐνεργεῖ ἓνα σύγχρονο πλουραλισμὸ καὶ συγκρητισμὸ, ὁ ὁποῖος εἶναι

⁴ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΓΑΛΙΤΗ, «Ἡ Κόρινθος τὴν ἐποχὴ τοῦ Παύλου», *Πρακτικὰ Διεθνoῦς ἐπιστημονικοῦ συνεδρίου: Απόστολος Παῦλος καὶ Κόρινθος*, ἔκδ. Ψυχογιός, Ἀθήνα 2009, Τόμ. Α', σ.σ. 65-79.

⁵ ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ, *Ἑλλάδος περιήγησις*, 2,4.

⁶ ΣΤΡΑΒΩΝΟΣ, *Γεωγραφικά*, 8,6,20.

⁷ B. WINTER, "The Imperial Cult in Acts and Roman Religion", D. GILL AND C. GEMPF, *The book of Acts in its Greco-Roman Settings*, 1994, Τόμ. Β', σ.σ. 94 ἑπ.

⁸ R.PANIKKAR, "The myth of Pluralism: The Tower of Babel. A Meditation on Non-Violence", *Cross Currents* 29 (1979), σ.σ. 201, 266.

ἄνευ ἱστορικοῦ προηγουμένου καὶ μπορεῖ εὐκόλα νὰ ἀναγνωρίζη στὴν κοινωνία τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἀπλὰ τὸ στοιχειῶδες ἀρχέτυπό του. Πλὴν τὸ ἀρχέτυπο αὐτὸ ἱστορικῶς περιγραφόμενο, σύγχρονα βιούμενο, ὡς πραγματικότητα, ἐμφανίζει γιγαντωμένα τὰ ἀδιέξοδά του. Ἡ ἐπιστήμη, παρὰ τὴν προφανῆ σχετικότητα τῆς, ὡς ἀνθρώπινο πεπερασμένο ἀποκύημα, θεοποιεῖται ὡς αὐθεντία, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀπαγορεύεται δυναστικά ἢ ὁποιαδήποτε ἐπιφύλαξη. Ὁ κατασταλτικὸς μηχανισμὸς τῆς κρατικῆς ἐξουσίας θεραπεύεται ἀπὸ τὴν λεγομένη ἐπιστήμη καὶ ἀπὸ τὰ κατασκευασμένα ἀμέτρητα εἰδῶλα τῆς παραπληροφόρησης τῶν μέσων μαζικῆς ἐνημέρωσης, κατορθώνοντας νὰ καθυποτάσῃ καὶ νὰ σύρῃ τοὺς λαοὺς ἄβουλα πειθήνιους στὰ συμφέροντα τῶν ἐκάστοτε ἰσχυρῶν. Ἡ σύγχρονη δουλεία, ὁ ἐργασιακὸς μεσαίωνας καὶ ἡ πτωχοποίηση κατασκευάζουν ἀκραία δυσαρμονία καὶ ἀπόκλιση στὴν κοινωνικὴ διαστρωμάτωση, κατεστραμμένες διαπροσωπικὲς σχέσεις καὶ κοινωνίες, ἐξοντώνοντας αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο, ὥστε πλέον οἱ ἰσχυροὶ νὰ κάνουν λόγο γιὰ μετανθρωπισμό⁹.

Ὅλο αὐτὸ τὸ καθημερινὰ βιωμένο ἀδιέξοδο, τὸ σκηνικὸ τῆς παραπληροφόρησης, τῆς ἐσκεμμένης σύγχυσης, τοῦ πανσεξουαλισμοῦ, ἢ τεχνητῆ νοημοσύνης, ἢ θεοποιημένη ἐπιστήμη μὲ τὰ ἀποσιωπημένα τραγικὰ λάθη, ὁ ἀκραιὸς θρησκευτικὸς συγκρητισμὸς μὲ τὶς ἀπειράριθμες πλέον εἰδωλικὲς ἐκφράσεις του, οἱ ὁποῖες ἐνίοτε καταρτίζουν ἀδίστακτες ἀνθρωποκτόνες ἐξτρεμιστικὲς ὁμάδες καὶ χειραγωγούμενα καλοπληρωμένα ἐκτελεστικὰ ἀποσπάσματα, ἢ ἔξαρση τῆς μαγείας καὶ τοῦ ἔμπρακτου φρικώδους σατανισμοῦ διαδικτυακὰ διαφημισμένου καὶ ἐπίσημα ἀποδεκτοῦ, ὡς θρησκείας, ὅλα αὐτὰ καὶ ἄλλα συνιστοῦν τὸν ὀγκόλιθο τῆς σύγχρονης εἰδωλολατρείας, ποὺ βιάζει καὶ ζητᾶ νὰ ἀφανίσῃ τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο. Πλὴν κάνοντας γιὰ μιὰ στιγμή ἓνα βῆμα πίσω ἀπὸ αὐτὸ τὸν καταγιγισμὸ ψεύδους, τὸν ὁποῖο καθημερινῶς ὑφιστάμεθα, καταγγέλλουμε τὴν ἀπάτη τῆς μηχανολογικῆς ἀντιλήψεως τῆς δημιουργίας καὶ στρέφουμε σωτήρια τὴν καρδιά μας στὸν μοναδικὸ ἓνα Δημιουργό, στὴν μία ὄντολογικὴ Ἀλήθεια, ποὺ προσφέρει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἰδρύνοντας στὴν Κόρινθο τὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ.

---

⁹ Βλ.: GAVIN RAE, *Ἡ ἐπίδραση τοῦ Heidegger στὸν μετανθρωπισμό*, ἐκδ. Ἀμέθυστος, <http://amethystosebooks.blogspot.com> (πρόσβαση 15.06.2024)

3. Ἡ θεολογικὴ τοποθέτηση τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἔναντι τοῦ θρησκευτικοῦ ἀλλὰ καὶ τοῦ φιλοσοφικοῦ καὶ πολιτειολογικοῦ πλουραλισμοῦ, ἐπίκαιρη ἀνὰ τοὺς αἰῶνες.

Καὶ ἂν οἱ ἄλλοι λατρεύουν τὴν ἀπάτη τῶν εἰδώλων «ἀλλ' ἡμῖν εἷς Θεός, ὁ Πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς εἰς Αὐτόν, καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς δι' οὗ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς δι' Αὐτοῦ καὶ ἐν Πνεῦμα Ἁγίῳ ἐν ᾧ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς ἐν Αὐτῷ»¹⁰. Ἡ διατύπωση αὐτὴ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου πρὸς τοὺς Κορινθίους εἶναι κατ' ἀρχὰς ὁμολογιακὴ¹¹ αὐτοῦ τοῦ ἐνός μόνου Θεοῦ, τῆς μίας καὶ μοναδικῆς οὐσίας, στὴν ὁποία ἀνήκουν τὰ πάντα, εἶναι ὅμως ταυτοχρόνως καὶ σωτηριολογικὴ. Χαράσσει τὴν ὁδὸ τῆς σωτηρίας, καθὼς ἡ ἀναφορὰ μας στὸν ἕνα Θεὸ καταξιώνει τὸν σκοπὸ τῆς ὑπάρξεώς μας. Ἡ πιστεύουσα κοινότητα τῶν Χριστιανῶν ἐπιβεβαιώνει, ὅτι ὁ ἕνας Τριαδικὸς Θεὸς εἶναι ὁ ἱστορικὸς ἀλλὰ καὶ ὁ ἐσχατολογικὸς σκοπὸς τῆς ἀνθρώπινης ὑπάρξεως, ἡ πηγὴ τῆς δημιουργίας, ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ ὀλοκλήρωση πάντων τῶν ὄντων¹². Οἱ ἐν Χριστῷ πιστοὶ ἔχουν ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τῆς ἀφιλόστοργης, φθοροποιῆς καὶ φονικῆς ἀπαιτήσεως τοῦ κόσμου τούτου καὶ ἔχουν κληθεῖ νὰ ζήσουν σ' ἕνα κόσμον κοινωνίας μετὰ τοῦ Θεοῦ, ὡς μὴ ὄντες ἐκ τοῦ κόσμου, καθότι «παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου»¹³. Αὐτὴ ἡ κλήση – τὸ κάλεσμα δὲν εἶναι ἀρνητικὴ ὡς πρὸς τὸν κόσμον καὶ τὴν δημιουργία. Ἀλλὰ κατορθώνει τὴν διὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐν Χριστῷ σύσταση καὶ βίωση μίας νέας πραγματικότητος, μιᾶς κοινωνίας ἀγάπης, διακονίας καὶ ἐνότητος ὄλων.

Ἡ ἐνότης αὐτὴ τῶν πάντων κατορθώνεται μόνο ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας, ὅπου οἱ κλητοὶ καλοῦνται στὸ δεῖπνον μετὰ τοῦ Θεοῦ μὲ αἰῶνια προοπτικὴ σωτηρίας καὶ χωρὶς κοινωνικὰ στεγανὰ ὁποιοῦδήποτε τύπου διακρίσεων. Γιὰ τοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφοὺς «οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἑλλήν, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ· πάντες γὰρ ὑμεῖς εἰς ἓστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ»¹⁴. Κατὰ τοῦτο ἡ Πεντηκοστή, ὡς ἡ σύσταση τῆς

¹⁰ Α' Κορίνθ. 8,6.

¹¹ V.P.FURNISH, "Knowledge and love", *The Theology of the First Letter to the Corinthians*, NTT, ἐκδ. Cambridge University Press, Cambridge 2004, σ.σ. 70-75.

¹² Ι. ΚΑΡΑΒΙΔΟΠΟΥΛΟΥ, «Ἡ παύλεια σωτηριολογία στὴν πνευματικὴ ζωὴ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας», *Βιβλικὲς Μελέτες*, Τομ. III, ΒΒ28, ἐκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2002, σ.σ. 130-151.

¹³ Α' Κορίνθ. 7,31.

¹⁴ Γαλ. 3,28.

Ἐκκλησίας, εἶναι τὸ πλεόν ἀνατρεπτικὸ καὶ σωτήριον γεγονός μέσα στὴν ἀνθρώπινη ἱστορία. Καὶ τοῦτο, διότι διερχόμενος κανεὶς τὰ γεγονότα τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας στέκεται μπροστὰ στὴν ἀπόλυτη διαπίστωση, ὅτι -παρὰ τὰ ἀναρίθμητα ἐγχειρήματα- ἡ ἀνθρώπινη προσπάθεια ἀπέτυχε παταγωδῶς νὰ ἀνατρέψῃ τὴν κοινωνικὴ ἀδικία ἢ νὰ θεραπεύσῃ τὴν ἀνθρώπινη ἀνάγκη. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στοὺς Κορινθίους περιγράφει ἐμφαντικὰ τὸ γεγονός αὐτὸ λέγοντας: «οὐχὶ ἐμώρηνεν ὁ Θεὸς τὴν σοφία τοῦ κόσμου τούτου;»¹⁵. Ἡ Ἐκκλησία μὲ τὴν δισχιστικὴν ἐμπειρία πάντων τῶν Ἁγίων τῆς ἀνατρέπει τὴν κοινωνικὴ ἀδικία, καταργεῖ τὴν ταξικὴ δασυρωμάτωση καὶ θεραπεύει τὴν ἀνθρώπινη, κοινωνικὴ καὶ κοσμολογικὴ ἀνάγκη ἀναφορικὰ μὲ ὅλη τὴν κτίση. Ἀπάντηση στὴ σοφία τοῦ κόσμου εἶναι ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ: «ὁ λόγος ὁ τοῦ Σταυροῦ», ὁ ὁποῖος «τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία ἐστὶ, τοῖς δὲ σωζομένοις δύναμις Θεοῦ ἐστίν»¹⁶. Ἀπὸ τὴν μιὰ στέκει ὁ κόσμος τῆς ὑπερφίαλης, ἐπαρμένης ἐγωπάθειας, πὺν αὐτάρεσκα θωπεύει τὴν πεπερασμένη του ἐπιστημονικὴ γνῶση, τὸν πλοῦτον καὶ τὴν κοσμικὴ του ἐπιτυχία, χωρίζοντας, ἀπομονώνοντας, βιάζοντας, καὶ καταστρέφοντας. Ἀπὸ τὴν ἄλλη, ὅμως, ἡ ἐμπειρία τῶν ταπεινῶν Ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας, ἐνώνει τὸν Θεὸν μὲ τὸν ἄνθρωπον, ἀδελφώνει τὴν οἰκουμένη καὶ κατορθώνει, χωρὶς νὰ ἀναιρῇ τὸν ὀρθὸν λόγον, νὰ τὸν ὑπερβαίνει, διὰ τῆς Χάριτος τοῦ Παναγίου Πνεύματος. Αὐτὴ ἡ «δύναμις τοῦ Θεοῦ», ἡ ἄκτιστος Χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος, διὰ τῶν μυστηρίων καὶ τῆς θείας λατρείας καθημερινὰ βιώνεται ἀπὸ τοὺς πιστοὺς ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας. Κατ' αὐτὸ τὸν μυστικὸν καὶ μυστηριακὸν τρόπο εἰσέρχεται ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ στὴν ζωὴ μας ἀνατρεπτικὴ καὶ θεραπευτικὴ τῶν πάντων.

4. Ἐλευθερία καὶ οἱ ἐντολὲς τοῦ Θεοῦ - ἐμεῖς καὶ οἱ ἄλλοι.

Ἡ «μωρία τοῦ Σταυροῦ» ἐνώνει ἀπροϋπόθετα τοὺς ἐν Χριστῶ ἀδελφοὺς μεταξύ τους χωρὶς κοινωνικὲς ἢ φυλετικὲς διακρίσεις. Πλὴν τὸ κοινωνικῶς ἀπροϋπόθετο ἀναβαθμίζεται στὴν ἐν Χριστῶ ἐλευθερία, ἡ ὁποία προσδιορίζεται ἀπὸ τὶς ἐντολὲς τοῦ Χριστοῦ¹⁷. Πρὸς τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος συνεχίζει πρὸς τοὺς

¹⁵ Α' Κορίνθ. 1,20.

¹⁶ Α' Κορίνθ. 1,18.

¹⁷ Βλ. Δ. ΤΣΕΛΕΓΓΙΔΗ, *Χάρις καὶ ἐλευθερία κατὰ τὴν Πατερικὴν Παράδοση τοῦ ΙΔ' αἰῶνα*, ἐκδ. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1998, σ.σ. 8-196.

Κορινθίους: «Πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει»¹⁸ : (Όλα μου ἐπιτρέπεται νὰ τὰ κάνω, ἀλλὰ δὲν εἶναι συμφέρον νὰ πράττω ὅλα). Στὴν ἐκκλησία, στὴν κοινωνία τῶν Ἁγίων, οἱ πιστοὶ ἀγωνίζονται νὰ καταθέσουν τὸν καλύτερο ἑαυτό τους, ζῶντας τὴν ἀσκητικὴ τῆς ἀγάπης μέσα στοῦ ἄθλημα καὶ τὸ μυστήριο τῆς διὰ βίου μετανοίας. Ἀκοῦμε τὴν προτροπὴ τῆς μετανοίας σὲ χρόνο διαρκείας: «μετανοεῖτε» καὶ «Ἅγιοι γίνεσθε». Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς στὴν 28ῃ Ὁμιλία του, τὴν ὁποία ἐξεφώνησε κατὰ τὴν ἑορτὴ τῶν Ἁγίων κορυφαίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, μᾶς ὁμιλεῖ περὶ τῆς «διηγεκοῦς μετανοίας»¹⁹. Καὶ μᾶς ἐμπνέει στὴν ἐν Χριστῷ ζωὴ λέγοντάς μας, ὅτι κι ἂν ἀκόμα δὲν μπορούμε νὰ μιμηθοῦμε τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους στὰ τόσο μεγάλα καὶ ὑψηλὰ ἐπιτεύγματα τους, ὅμως μπορούμε νὰ τοὺς μιμηθοῦμε στὴν «ἐκ ταπεινώσεως καὶ μετανοίας διόρθωσίν»²⁰ τους. Ἐπομένως οἱ Χριστιανοὶ ζοῦν διὰ βίου τὴν ἀσκητικὴ τῆς ἀνατροπῆς τῆς ἀμαρτίας καὶ τῆς ἐνώσεώς τους μὲ τὸν Θεὸ σὲ μιὰ κοινωνία ἀγάπης, τὴν ὁποία προσφέρουν στοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφούς τους καὶ «εἰς πάντας». Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐνῶ ζῆ ὁ ἴδιος σὲ περιβάλλον εἰδωλολατρικοῦ πλουραλισμοῦ, τὸ ὁποῖο κάθετα ἀπορρίπτει, διδάσκει τὴν ριζοσπαστικὴ ἠθικὴ τῆς ἀγάπης. Αὐτὴ μόνη ἀναμορφώνει ἔμπρακτα τὶς κοινωνίες, καθότι ἡ ἐσωτερικὴ ἀλλαγὴ ἐνὸς ἐκάστου τῶν προσώπων δύναται νὰ πετύχη καὶ τὴν ἐξωτερικὴ ἀλλαγὴ ἐπὶ τῶν κοινωνιῶν: «Ὁρᾶτε μὴ τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ τινὶ ἀποδῶ, ἀλλὰ πάντα τὸ ἀγαθὸν διώκετε καὶ εἰς ἀλλήλους καὶ εἰς πάντας»²¹: (Προσέχετε, μήπως τυχὸν κανεῖς ἀπὸ ἐσᾶς ἀνταποδώσει σὲ κάποιον κακὸ ἀντὶ κακοῦ, ἀλλὰ πάντοτε προσπαθῆτε νὰ πράττετε τὸ ἀγαθὸ καὶ μεταξύ σας καὶ σὲ ὅλους ἀνεξαιρέτως). Ὁ Κύριος, διὰ τοῦ Ἀποστόλου Του Παύλου, κηρύσσει τὸν λόγο τὸν τοῦ Σταυροῦ καὶ ἡ ἐν Χριστῷ ριζοσπαστικὴ ὑπέρβαση, Χάριτι Θεοῦ, συντελεῖται. Τότε ὁ σοφὸς ἀντιλαμβάνεται τὴν μωρία τοῦ Σταυροῦ, ὁ ἰσχυρὸς μεταμορφώνει τὴν ἐξουσία του σὲ διακονία χάριν τοῦ ἀδελφοῦ, ἐκεῖνος, πού ἔχει τὸ δίκαιο μὲ τὸ μέρος του δέχεται νὰ ἀδικηθῇ ἀπὸ τὸν ἀδελφὸ του ἀντὶ νὰ τὸν καταδικάσῃ, ὁ πνευματικᾶ ἰσχυρὸς ὑποστέλλει τὰ δικαιώματά του χάριν τοῦ πνευματικῶς ἀδυνάτου, ἐκεῖνος πού ἔχει ἰσχύ καὶ ἐξουσία ἐπιλέγει συνειδητὰ τὴν ἀδυναμία χάριν τῶν ἄλλων, ἐκεῖνος πού θέλει νὰ εἶναι ἀληθινὰ πνευματικὸς ἄνθρωπος σεμνύνεται καὶ δὲν

¹⁸ Α' Κορίνθ. 6,12.

¹⁹ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ ΑΓ., «Ὁμιλία ΚΗ'», PG 151, 361C.

²⁰ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ ΑΓ., ὁ.π., PG 151, 361D.

²¹ Α' Θεσσ. 5,15

ἐπιδεικνύει τὰ χαρίσματά του, ἀλλὰ φανερώνει τὴν πνευματικότητά του σιωπηλὰ μὲ τὴν χωρὶς διακρίσεις ἀγάπη καὶ προσφορὰ πρὸς ὅλους. Γίνεται, ὅπως μᾶς παραδίδει ὁ Ἅγιος Γρηγόριος, ὁ Παλαμᾶς, διὰ τῆς μετανοίας του γαλήνιος καὶ ἤρεμος, γεμάτος συμπάθεια καὶ ἔλεος πρὸς τοὺς ἄλλους, ποθεῖ τὴν δικαιοσύνη - δηλαδή τὴν ὅλη ἀρετὴ - ἐπιζητεῖ τὴν καθαρότητα, ἔχει εἰρήνη ἀλλὰ καὶ φέρνει τὴν εἰρήνη, ὑπομένει καρτερικὰ τοὺς πόνους καὶ τὶς ταλαιπωρίες καὶ νιώθει μιὰ ἡσυχὴ χαρὰ στοὺς διωγμούς, στὶς ὕβρεις, στὶς συκοφαντίες, στὶς ἀπώλειες καὶ σὲ ὅσα ἄλλα πάσχει γιὰ τὴν Ἀλήθεια καὶ τὴν Ἀρετὴ²². Μόνο μιὰ τέτοια συμπεριφορὰ μπορεῖ νὰ δημιουργήσῃ πραγματικὲς κοινωνίες μέθεξης μετὰ τοῦ Θεοῦ. Μόνο ὡς μιὰ τέτοια κοινωνία ἢ θεοδόμητος Ἐκκλησία βρῖσκει τὸν γνήσιο αὐτοπροσδιορισμὸ τῆς. Καὶ μόνο μιὰ τέτοια κοινωνία μπορεῖ νὰ ἀλλάξῃ οὐσιαστικὰ τὸν κόσμον προσφέροντας στὸ νῦν λυτρωτικὰ τὴν ἐσχατολογικὴ προοπτικὴ τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

5. Σύγχρονα συμπεράσματα.

Βλέπουμε τοὺς Ἁγίους τῆς Ἐκκλησίας νὰ εὐθυγραμμίζονται μὲ αὐτὴ τὴν διδαχὴ καὶ νὰ εὐεργετοῦν ἀδιακρίτως ἐπιφέροντας οἱ ἴδιοι τὸ μέτρον ἀνατροπῆς γιὰ τὴν ἐποχὴ τους. Ζώντας σὲ ἀντίστοιχο περιβάλλον ἐωσφορικῆς κακίας ὁ χρονικὰ πλησιέστερός μας Ἅγιος Λουκᾶς τῆς Κριμαίας, ὁ ἰατρός, μᾶς ἀφήνει τὴν πνευματικὴ του διαθήκη, σὰν ἅγιο φυλακτὸ γιὰ τὴν σύγχρονη ζωὴ μας καὶ τοὺς τρόπους μας στὴν σχέση μας μὲ τοὺς ἄλλους. Πρόκειται γιὰ ἓνα πολύτιμο ὁδοδείκτη χριστιανικοῦ ἠθους, τὸν ὁποῖο παρμένο ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ Ἁγίου, Σᾶς καταθέτω ὡς κατακλειδα καὶ συμπέρασμα αὐτοῦ τοῦ λόγου. Μᾶς λέει ὁ Ἅγιος Ἱεράρχης: «Πιστεύω βαθειὰ στὸν Θεὸ καὶ ὅλη τὴν ζωὴ μου τὴν ἔκτισα πάνω στὶς ἐντολές Του. Καὶ σὲ Σᾶς κληροδοτῶ ὅλη τὴν ζωὴ Σας νὰ τὴν χτίσετε πάνω στὶς ἐντολές τοῦ Χριστοῦ. Γιὰ πολὺ καιρὸ καὶ μὲ μεγάλη ἐπιμονὴ ἔπλεα κόντρα στὸ ρεῦμα καὶ σὲ Σᾶς τὰ παιδιὰ μου κληροδοτῶ νὰ πλέετε κόντρα στὸ ρεῦμα, ὅσο δύσκολο κι ἂν εἶναι αὐτό. Νὰ ἀποστρέφετε τὸ βλέμμα Σας καὶ τὴν καρδιά Σας ἀπὸ ἐκείνη τὴν μεγάλη πλειοψηφία τῆς ἀνθρωπότητας, πὺν ἐπιδιώκει ὄχι τοὺς ὑψηλοὺς στόχους, ἀλλὰ ἐκείνους πὺν εἶναι πιὸ εὐκόλο νὰ ἐπιτευθοῦν. Σκοπὸ τῆς ζωῆς Σας νὰ θέσετε τὴν ἐπιδίωξη τῆς ὑψίστης ἀλήθειας καὶ νὰ μὴν παρεκκλίνετε ἀπ' αὐτὸν τὸν δρόμο, ἂν

²² ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ ΑΓ., «Ὁμιλία ΛΑ'», PG 151, 392C.

Σᾶς ἀναγκάσουν νὰ ὑπηρετήσετε κατώτερους σκοπούς, καταπατῶντας τὴν ὑψίστη ἀλήθεια τοῦ Χριστοῦ. Μὴν ἐπιδιώκετε τὴν δόξα γιὰ τὸν ἑαυτὸ Σας, ἀλλὰ μόνο τὸ νὰ ἐλαφρύνετε τὸν πόνο τῶν ἀσθενῶν καὶ ἀβοηθήτων συνανθρώπων Σας. Νὰ θυμᾶστε, ὅτι σ' αὐτὸ τὸ ἔργο ἐγώ, ὁ πατέρας Σας, ἀφιέρωσα ὅλη μου τὴν ζωὴ. Μιμηταί μου γίνεσθε, ὅπως κι ἐγὼ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου»²³.

Εὐχηθεῖτε, Μακαριώτατε, καὶ ἐμεῖς ὅλοι, νὰ βαδίσουμε, διὰ τῶν σεπτῶν εὐχῶν Σας, τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴ μας, εὐθυγραμμισμένοι στὶς ἐντολές τοῦ Θεοῦ, ἐπόμενοι τῶν νοθεσιῶν καὶ τῶν τρόπων τοῦ Ἁγίου Πρωτοκορυφαίου Ἀποστόλου Παύλου, τοῦ καὶ ἰδρυτοῦ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν.

---

²³ ΑΓΙΟΥ ΛΟΥΚΑ, ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΣΥΜΦΕΡΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΚΡΙΜΑΙΑΣ, *Ἡ Πνευματικὴ Διαθήκη*, ἐκδ. Ἰ.Μονῆς Σαγματᾶ, 2009, σ.σ. 17-19.